

- elsősorban nemesi családok körében terjedt el, ahol a gyermekek több, akár hat-hét nevet is kaptak;
- az itt leírtak alapján elmondható, hogy az irodalomból idézett esetek – a hatóságok megfélemlítése a katonaság miatt – teljesen külön kezelendők;
- a női keresztnév adása fiúknál csakis a több védőszent oltalmába való ajánlás mellett Jézus anyja, Mária tiszteletének megnyilvánulása, oltalmának kérése lehetett.

Hivatkozott irodalom:

- ¹ J. SOLTÉSZ KATALIN: *A tulajdonnév funkciója és jelentése*. Akadémiai Kiadó, Budapest. 1979: 49–50.
- ² P. L. Lánynevű férfiak. *Magyar Nyelvőr* 1959: 244.
- ³ RUSZNYÁK PÉTER: Lánynevű férfiak. *Magyar Nyelvőr* 1962: 249–50.
- ⁴ *Akadémiai Kislexikon*. Akadémiai Kiadó, Budapest. 1989: 486.
- ⁵ NÉMETH AMADÉ: *Operaritkaságok*. Zeneműkiadó, Budapest. 1980: 65. és a továbbiakban: 28, 105, 113, 132, 136, 698; *Az emberiség krónikája*. Officina Nova. 378, 498, 632, 708, 1215.
- ⁶ ÖRDÖG FERENC: *Személynévizsgálatok Göcsej és Hetés területén*. Akadémiai Kiadó, Budapest. 1973: 55, 72.
- ⁷ J. SOLTÉSZ i. m. 51.
- ⁸ NAGY IVÁN: *Magyarország családai czimerekkel és nemzedékrendi táblákkal* IV. Pest. 1858: 278–9.
- ⁹ NAGY I. i. m. 90.
- ¹⁰ BARKÓCZY LÁSZLÓ: *A Barkóczy család genealógiája és névadási szokásai*. Szakdolgozat, Kaposvár. 1997.
- ¹¹ *Matricula Baptisatorum*. Kaposvár. 1731–1900.
- ¹² Dr. Péteri Pál és dr. Gárdonyi Máté szóbeli közlése alapján.

BARKÓCZY LÁSZLÓ–FÜLÖP LÁSZLÓ

ACÉL VAGY ZSERALD? AZ ÚJONNAN ANYAKÖNYVEZHETŐ FÉRFINEVEINKRŐL

Napjainkban mind a szakma (HAJDÚ 2002), mind a névválasztó szülők részéről egyre többször merül föl a szabad névválasztás, illetve a jelenleg adható nevek bővítésének igénye (FÜLÖP 2001). Ezt az igényt igyekszik kielégíteni az 1997-ben kiadott Új magyar utónévkönyv (BÍRÓ 1997), mely az 1971-ben megjelent Magyar utónévkönyv (LADÓ 1971) keresztnévi anyagát bővítette. Az Új magyar utónévkönyv a magyar hagyományok és a szokásrend mellett figyelembe vette az új kívánalmakat is, így ez a névjegyzék a LADÓ-féle könyvhöz képest 883 keresztnévvel bővülve összesen 2710 bejegyezhető nevet tartalmaz. Az Új magyar utónévkönyvet követte az 1998-ban LADÓ JÁNOS és BÍRÓ ÁGNES által összeállított Magyar utónévkönyv, mely nemcsak felsorolja az anyakönyvezhető keresztnéveket, hanem legtöbbjüket részletesen be is mutatja, sőt még néhány névvel ki is egészíti azt (pl. *Kövecs*, *Sükösd*).

Felvetődik a kérdés, vajon milyen típusú nevekkal bővült a hivatalosan anyakönyvezhető nevek köre. Mivel az újonnan adható női neveket már egy másik tanulmányban áttekintettem (RAÁTZ 2002: 151–4), így jelen dolgozatomban most azt a 257 nevet vizsgálom meg, amellyel a LADÓ-féle utónévkönyv 932 férfineve kiegészült. Az újonnan fölvetett nevek csoportosításakor (ahol mód volt rá) a Magyar utónévkönyvben (LADÓ–BÍRÓ 1998) szereplő néveredetet és jelentést vettem figyelembe.

1. Az újonnan anyakönyvezhető férfinevek majdnem fele, 47,1%-a (121 név) **magyar eredetű**. Ez a nagy arány köszönhető a sok feledésbe merült régi magyar személynév felelevenítésének. A magyar eredetű nevek között az alábbi alcsoportokat különíthetjük el.

1.1. Felújított régi nevek közé azok az alapalakok taroznak, amelyek a Magyar utónévkönyvben (LADÓ–BÍRÓ 1998) a „rég magyar név” minősítést kapták, vagyis a kereszténység fölvétele előtti időkből származnak. Ilyen például *Arad, Ardó, Bacsó, Bakács, Bedecs, Beke, Bozsó, Csikó, Erős, Gede, Kaba, Keszi, Kövecs, Levedi, Magor, Som, Solymár, Táltos, Tarcsa, Tormás, Zente, Zete, Zolta* stb. vagy a török, ótörök eredetű nevek: *Alap, Balmaz, Bojta, Jutocsa, Kara, Surd, Tege, Torda, Turul, Uzon, Vata* stb. Az újonnan anyakönyvezhető nevek körében ez a névtípus a legnépesebb, mivel a vizsgált nevek majdnem egyharmadát, 28,4%-át (73 név) képviselik.

1.2. Az új (belső) keletkezésű nevek a férfinevek esetében igen kis számban gyarapították a névállományt, csupán 5 ilyen névvel találkozhatunk: *Bojtorján, Dalia, Hadúr, Jávor, Regös*. Érdekes, hogy az újonnan fölvetett női nevek körében ez a csoport majdnem duplája volt a felújított régi női nevének (vö. RAÁTZ 2002: 153).

1.3. A polinom nevek csoportjába soroltam azokat, amelyek valamilyen név alakváltozatai, becézett formái, illetve egy meglévő név más nyelvben is föllelhető változatai. A nevek felosztásakor figyelembe vettem J. SOLTÉSZ KATALIN (1979) polinom keresztnevekről alkotott tipizálását is. Az idetartozó 42 magyar névalakot (a vizsgált névanyag 16,3%-a) az alábbi alcsoportokba sorolhatjuk.

1.3.1. A keresztnévi alakváltozatok közé tartozó 31 név többsége, azaz 23 név olyan, alapalakjában is magyar eredetű név, amelynek valamilyen alakváltozata vált anyakönyvezhetővé. A nevek többségének alapalakja már az 1971-es Magyar Utónévkönyvben is szerepelt. Ilyen például: *Borsa* (< Bors), *Buzát* (< Buzád), *Décse, Gécsa, Gyécsa* (< Géza), *Kaplon* (< Kaplony), *Szörénd* (< Szörény), *Zolta* (< Zoltán), *Zongor* (< Csongor). De találunk néhány olyan alakváltozatot is, amely alapalakja csak az Új magyar utónévkönyvben szerepelt először: *Kadisa, Kadocsa* (< Kadicsa), *Levéd* (< Levedi), *Vajta* (< Bojta). Egy névnek csupán helyesírási alakváltozata került fölvétele: *Petur* (< Petúr). Jóval kisebb számban (8 név), de szintén ebbe a csoportba tartoznak azok a megmagyarosodott alakváltozatok, amelyek alapalakja idegen eredetű férfinév: *Andorás* (< András), *Barta* (< Bertalan), *Dés, Dezsider* (< Dezső), *Dienes* (< Dénes) stb.

1.3.2. A becéző névformákkal történő bővítés csekély a férfinevek esetében. Összesen 9 olyan név sorolható ide, amelynek alapalakja nem magyar eredetű, de a becézett forma igen. Ilyen például: *Dakó* (< Dávid), *Deme* (< Demeter), *Dózsa* (< Dávid), *Gabos* (< Gábor), *Györke* (< György), *Petres* (< Péter), *Pósa* (< Pál) és az egyetlen magyar eredetű alapalakból származó *Tordas* (<Torda).

1.4. Ugyan elenyésző számban (összesen 3 név), de megtalálhatjuk az újonnan bejegyezhető férfikeresztnevek között az **írói névalkotásokat** is, mint Lázár Ervin alkotta

Berzsián, Gárdonyi Géza Láthatatlan ember című regényéből *Zéta* és Arany János Szentivánéji álom fordításában a takács neveként megalkotott *Zuboly* nevet.

2. Az idegen eredetű nevek majdnem azonos számban gyarapították az anyakönyvezhető férfinevek körét, vagyis a 124 új névalak az összes új név 48,2%-át jelenti. Az idegen neveket is hasonló felosztásban vizsgáltam, mint a magyar eredetűeket.

2.1. Új névalaknak tekintetem azokat a neveket, amelyek eddig még semmilyen formában sem szerepeltek a LADÓ-féle könyvben. Az idegen eredetű nevek nagy hányada ilyen típusú. Az idesorolható 66 név (az új nevek 25,7%-a) között találunk héber (*Abdon, Ábner, Ábrám, Eliél, Jafet, Járed, Jefte, Júda, Lévi*), latin (*Ámor, Augustusz, Dominik, Fláviusz, Július, Oktáv, Renátusz*), görög (*Adonisz, Agamemnon, Alexander, Iliász, Platón*), germán (*Alarik, Alvin, Asztrik, Erneszt, Everard, Gerhárd, Odin, Roderik*) eredetűeket, de előfordul közöttük olasz (*Árisz, Benevenútó, Enzó, Fabríció, Tulliód, Umbertó*), szláv (*Bogumil, Boleszláv, Boroszló*), kelta (*Alen, Brendon*) és ír (*Kevin*) származású is.

2.2. Polinom nevek közé soroltam a különböző alakváltozatokat, az egy-egy anyakönyvezhető névalak valamilyen, az alapalak nyelvétől eltérő formáját, illetve a becéző alakokat.

2.1.1. A keresztnévi alakváltozatok közé az új neveknek csupán 7,4%-a (19 név) tartozik. Ezeknek a neveknek az alaplakja már szerepelt az 1971-es utónévkönyvben, s az újonnan anyakönyvezhető nevek közé valamilyen alakváltozatuk került. Legjellemzőbbek köztük a rövidüléssel keletkezettek: *Hilár* (< Hiláriusz), *Honorát* (< Honorátusz), *Julián* (< Juliánusz), *Libor* (< Libóriusz), a különféle helyesírási változatok: *Énök* (< Énok), *Joachim, Joáhim* (< Joahim), *Melhior* (< Melchor), *Rihárd* (< Richárd) stb. De előfordulnak más formák is, pl. *Jozsué* (< Józsué), *Romvald* (< Romuald), *Szeverián* (< Szeverin).

2.2.2. Az anyakönyvezhető férfinevek több mint egy tizedét (32 név, az új nevek 12,5%-a) teszik ki azok a névalakok, amelyek egy már ismert és bejegyezhető keresztnév valamelyik **más nyelvben használatos formájában** kerültek a névjegyzékbe. Természetesen ezek a nevek mindig a magyar helyesírás szabályai szerint írandók. A leggyakrabban előforduló névváltozatok az olasz: *Dárió* (< Dárius), *Donátó* (< Donát), *Klaudió* (< Klaudiusz), *Rináldó* (< Rajnold), *Rokkó* (< Rókus), *Szilvió* (< Szilviusz), illetve az angol *Krisztofer* (< Kristóf), *Martin* (< Márton), *Nataniel* (< Natanniel), *Nikolasz* (< Miklós), *Szebasztián* (< Sebestyén) stb. nevek. De találhatunk példát ritkább nevekre is, mint pl. svédre: *Arvéd* (< Arvid), finnre: *Olavi* (< Olaf) vagy franciára: *René* (< Renátusz), *Zserald* (< Gerold, Gerald).

2.2.3. Igen kis számban, csupán 4 esetben fordul elő az új névanyagban, hogy valamilyen idegen eredetű név **becéző formája** vált anyakönyvezhetővé: *Eliot* (< Éliás), *Jeremi* (< Jeremiás), *Kurt* (< Konrád), *Udó* (< Ottó, Ulrik).

2.3. Szintén csekély számban (összesen 3 név), de az idegen eredetű nevek körében is megtalálhatjuk az **írói névalkotással** keletkezett formákat. Közülük kettő Dumas Három testőréből (*Aramisz, Atosz*), míg egy (*Aladdin*) az Ezeregyéjszaka című meséből vált ismertté.

3. A férfinevek között is szerepel néhány (12 név) ismeretlen eredetű alak. Ilyen például: *Airton, Batu, Frodó, Gereben, Konor, Krizsán, Otniel, Tasnád*.

Az újonnan anyakönyvezhető férfineveket áttekintve megállapíthatjuk, hogy a névjegyzék készítői messzemenően figyelembe vették a magyar nyelv sajátosságai mellett

a névválasztók igényeit is. De hogy ezek az igények milyen széles réteg kívánalmait jelentették, arra részben megkapjuk a választ, ha átnézzük az elmúlt évek névstatistikáit.

Az Új magyar utónévkönyv megjelenése utáni évek leggyakoribb névadási statisztikáit átlapozva megfigyelhetjük, hogy az 1997-ben született fiúk az új névalakok közül például 399-en kapták első névként a *Dominik*, 151-en a *Krisztofer*, 94-en a *Kevin* és 21-en a *Szebasztián* nevet. Hasonló nevekkal találkozunk az 1999-ben születettek adatai között is. Azonban ebben az évben első névként már 724 kisfiút anyakönyveztek *Dominik*, 243-at *Krisztofer*, 221-et *Kevin*, 39-et *Szebasztián*, 11-et *André* névre. Az ezredforduló sem hozott lényeges változást, hisz ekkor is az újonnan anyakönyvezhető fiúnevek közül a *Dominik* (884), *Kevin* (254), *Krisztofer* (244), *Szebasztián* (29) fordul elő, és megjelenik újként 36 esetben a *Brendon* név is.

A statisztikai adatok tanúsága szerint megállapíthatjuk, hogy a névadók az újonnan adható neveknek csupán igen kis hányadát (a statisztikai adatok a legalább 10 esetben előforduló neveket közlik) választják. Így még nagyon-nagyon sok név áll a szülők rendelkezésére, hogy a meglevő, hivatalosan anyakönyvezhető nevekből ki-ki ízlése, kedve szerint válogathasson. De ha mégsem talál megfelelő nevet, akkor is van megoldás, méghozzá több is. Az egyik a hivatalos út: a szülő az általa választott (hivatalosan nem anyakönyvezhető) névről szakvéleményt kér a Nyelvtudományi Intézetből, s az ott kiadott javaslat alapján válik a név bejegyezhetővé vagy nem. A másik út: egy jogi kiskapu, melyet a nemzeti és etnikai kisebbségről szóló 1993. évi LXXVII. törvény (a Nek.) bevezetése „nyitott ki”. E szerint, ha valaki nyilatkozik (nem kell igazolni!), hogy ő valamely, a Nek. 61. § (1) bekezdésében felsorolt 13 nemzetiség egyikéhez tartozik, akkor gyermekének bármilyen, sőt bármilyen helyesírással bejegyzett keresztnévet adhat. Tehát ezzel a megoldással, ha valaki csak egy nyilatkozat erejéig is, de lemond magyar nemzetiségéről, akkor máris megvalósította a maga számára a szabad névválasztást.

Hivatkozott irodalom:

- BÍRÓ ÁGNES (szerk.) 1997. *Új magyar utónévkönyv*. Budapest.
- FÜLÖP LÁSZLÓ 2001. Hiányoznak a magyar utónévkönyvből. *Névtani Értesítő* 23: 55–7.
- HAJDÚ MIHÁLY 2002. Keresztnévadásunk normája. In: *Éltető anyanyelvünk*. Szerk. BALÁZS GÉZA–A. JÁSZÓ ANNA–KOLTÓI ÁDÁM. Tinta Kiadó, Budapest. 211–4.
- J. SOLTÉSZ KATALIN 1979. *A tulajdonnév funkciója és jelentése*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- LADÓ JÁNOS 1971. *Magyar utónévkönyv*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- LADÓ JÁNOS–BÍRÓ ÁGNES 1998. *Magyar utónévkönyv*. Vince Kiadó, Budapest.
- Népesség-nyilvántartási füzetek* 1998, 2000, 2001. BM Központi Adatfeldolgozó, Budapest.
- RAÁTZ JUDIT 2002. Női neveink az Új magyar utónévkönyvben. In: *Köszöntő kötet B. Gergely Piroska tiszteletére*. Szerk. GRÉCZI-ZSOLDOS ENIKŐ–KOVÁCS MÁRIA. A Miskolci Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszéke, Miskolc. 151–5.